

5. Жінок в Пакистані обливають кислотою за «ганьбу». URL: <https://news.tochka.net/ua/99704-zhenshchin-v-pakistane-oblivayut-kislotoy-za-pozor-foto/>.
6. Найнебезпечніші країни для жінок. URL: <https://ua.korrespondent.net/world/3984425-nazvano-nainebezpechnishi-krainy-dlia-zhinok>.
7. ООН: «Масштаб насильства проти жінок в Афганістані важко оцінити». URL: https://wcu-network.org.ua/possessing-equal-rights/news/OON_%E2%80%9C%E2%80%9CMasshtab_nasilstva_proti_zhnok_v_Afganstan_vazhko_ocniti_
8. Жінки Афганістану: проблеми освіти. URL: <https://genderindetail.org.ua/community/comments/zhinki-afganistanu-problemi-osviti.html>.
9. Декларация об искоренении насилия в отношении женщин / провозгл. резолюцией 48/104 Ген. Ассамблеи ООН от 20.12. 1993. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_506#Text.

«МОГЛА І ПОВИННА БУЛА»: ЯК СЕРІАЛ «СЕКС І МІСТО» СТАВ ФЕМІНІСТИЧНИМ МАНІФЕСТОМ В УКРАЇНІ 2000-х РОКІВ

Зіньчук С. В.

Наук. керівн.: канд. іст. наук **Єремєєва К. А.**

Український державний університет залізничного транспорту

У «Радянському Союзі сексу не було», а в офіційному медіапросторі – точно. Проте, з наближенням розпаду СРСР, він все більше наближувався до пересічних громадян та потрапляв у всі можливі сфери життя. Спочатку здалась вітчизняна преса, кінематограф, книгодрукування, а згодом на населення обрушився раніше заборонений контент з-за кордону. Секс з'явився в друкованій продукції та на телебаченні. Про нього почали говорити та писати, але гідної сексуальної освіти в 1990-х так і не з'явилося.

З початком перебудови починають все частіше говорити про проблеми проституції, статевого виховання, контрацепції, зняття табу з оголеного тіла, епідемії венеричних хвороб та ВІЛ-СНІДу. Проте навіть це не переросло у гідне та необхідне сексуальне просвітництво. Діти та підлітки дізнаються усю цікаву та потрібну їм інформацію не від батьків або у школі (не через те, що дорослі не вважають схожі питання важливими, а через те, що вони самі не підковані та необізнані у цьому питанні; не мають досвіду та необхідної підготовки для схожих розмов), а від таких же підлітків або сумнівних джерел, що лише закріплювали та укорінювали безліч міфів навколо сексу, репродуктивного здоров'я, венеричних хвороб, особливостей взаємостосунків між людьми,

сексуального різноманіття тощо. Поглиблюються гендерні стереотипи, мізогінія, слатшеймінг, віктимблеймінг. Тоді ж з'являються перші українські еротичні видання типу журналу «Лель» або газети «Пан+Пані». «Лель» був не просто еротичним журналом. Тут публікувалися художні твори, переклади, інтимні поради, відповіді на питання читачів на сексуальну тематику. Також журнал мав колонки, у яких фахівці відповідали на питання, що турбували читачів. Не менш культовим еротичним часописом є тернопільська газета «Пан+Пані». Хоча шпальти газет також прикрашали фото у стилі ню, та редакція ставила за мету також просвітити читача. Більше того, у 1990-х спалахнула епідемія СНІДу, тому статеве просвітництво було дійсно необхідним. Але, на жаль, ці видання так і не стали нормою для масової культури, залишаючись у дуже прогресивному, але все таки українському культурному адегравдні.

На початку нульових ситуація не стала кращою. Проте з'явилися перші телеканали, що почали купувати та транслювати американські серіали нетипового для України формату. Тогочасний «1+1», що встиг проіснувати лише кілька років, починає купувати та адаптувати переклад уже популярних у штатах «Район Беверлі-Гіллз», «Усі жінки відьми», «Ксена – принцеса-воїн» тощо. У 1998 році на екрани вийшла перша серія серіалу «Секс і місто» виробництва американської компанії НВО.

Історія чотирьох подруг майже одразу підкорила заокеанську публіку. За невеликий проміжок часу телеканал «1+1» показує першу серію на українських екранах. На тогочасному телебаченні це був чи не найпрогресивніший серіал, що піднімав теми сексу, виховання дітей, сім'ї, кар'єри, ЛГБТ+. Більше того, переклад був вдало адаптований для українського глядача використовуючи специфічну українську лексику (поцька – вульва, прутень – пеніс). Це зумовило успіх на телебаченні та базові уявлення для широких мас про секс, жіночу дружбу, стосунки, фемінізм. Кінокритики, численні експерти і глянці одразу почали говорити про революційність шоу. Для українського глядача нульових це був абсолютно новий світ, з новими, прогресивними цінностями. Станом на 2021 рік нікого не здивувати жінками за тридцять, що не мають сім'ї, живуть в своє задоволення, фінансово не залежать від чоловіків тощо, але тоді це було культурною новинкою.

Будь-який культурний продукт часто привертає увагу не лише власне його цільової аудиторії, а й дослідників. За більш ніж 20 років «Секс і місто» став об'єктом чисельних досліджень соціологів, культурологів, лінгвістів, дослідників гендерних студій тощо. Українські науковці більше віддають перевагу дослідженню негативного образу українців в американських серіалах (приклад з «Секс і місто»: прибиральниця Магда, акторка Лінн Коен), лінгвістичні особливості адаптованого перекладу тощо. Також є дослідження з приводу чоловічої сексуальності або гендерного конструювання, які також опираються на даний серіал. Зазвичай у дослідженнях серіал виступає лише одним компонентом з повноцінної дослідницької бази, а не автономним об'єктом дослідження.

Зовсім інша ситуація з не вітчизняними дослідниками. Google Академія за запитом «Sex and the city» надає доступ до трьох з половиною мільйонів англомовних матеріалів. Серіал досліджується через оптику пост феміністичної ери, культури споживацтва, постмодернізму, місця у ньому ЛГБТ+ персон тощо. У працях, що були опубліковані протягом останніх кількох років серіал виступає як уже неактуальний та невідповідний до сучасних культурних та суспільних тенденцій. Але це і не дивно, адже за двадцять років світ та суспільство в цілому дуже змінилось, а серіал так і залишився в межах кінця ХХ – початку ХХІ століття з актуальними та нагальними проблемами саме на той період часу.

Основною метою цього дослідження є з'ясувати який вплив на масову та сексуальну культуру мав серіал з моменту його виходу на українських телеекранах. Чи був він максимально доступним джерелом секс-освіти для тогочасних телеглядачів? Чи формував він уявлення про фемінізм, ЛГБТ тощо в умовах недостатньої кількості інформаційних джерел для широкого кола людей в тогочасний період і наскільки достовірним була інформація на той час та сьогодні: чи можна його вважати актуальним нині. Чому саме цей серіал набув культового статусу за океаном та в Україні.

Вихід серіалу припав на злам тисячоліть і часи, коли друга хвиля фемінізму уже віджила свою найактивнішу фазу, а третя хвиля ще попросту не зародилась. Власне, на той час серіал можна назвати досить феміністичним: усі героїні мають успішні та перспективні кар'єри (Кері Бредшоу – журналістка, веде колонку у нью-йоркській газеті, Саманта Джонс – власниця PR-агенції,

Міранда Гоббз – партнерка у юридичній фірмі, Шарлота Йорк – власниця галереї мистецтв), що дозволяє їм бути фінансово незалежними та показує певні зрушення у проблемах «скляної стелі»; героїні не конкурують між собою ні в особистісному плані, ні в кар'єрному, ні у будь-якому іншому плані. Вони доводять, що тезис про неможливість жіночої дружби уже давно неактуальний. Велика кількість діалогів головних героїнь стосуються сексу і багатьох дотичних тем до нього, таких як репродуктивне здоров'я, контрацепція, хвороби, що передаються статевим шляхом, незаплановані вагітності тощо. Але попри усе вектор цих розмов направлений саме на жіночу сексуальність та жіноче задоволення і не розглядається через призму чоловічого задоволення. США кінця XX-початку XXI були уже дуже прогресивні в питаннях сексуальної різноманітності: потужна ЛГБТ+ спільнота проводила Марші Рівності, Прайд-місяці, лекції та бали тощо.

В Україні ситуація була протилежною: гомофобні настрої панують у суспільстві і досі. У серіалі «Секс і місто» геї та лесбійки спокійно заводять стосунки, планують вагітність, знайомлять партнерів з батьками і взагалі живуть спокійне життя без потреби приховувати свою сексуальну орієнтацію та партнерів. З іншого боку, представники негетеросексуальних орієнтацій зображені досить карикатурно: «солоденькі» фемінні чоловіки, зі специфічним тембром голосу та інфантильною поведінкою, лесбійки-кар'єристкі з стереотипною маскулінною зовнішністю та короткою стрижкою, бі-сексуальні люди зображуються як ті, хто ще просто не визначився або просто «розважаються». Але для пост-радянської публіки нульових – це уже був потужний крок. Незважаючи на те, що деякі героїні мають досить консервативне уявлення про стосунки (героїня Шарлота протягом усіх сезонів вважає одруження ідеєю ікс, а Кері не може до кінця розібратись з коханням усього її життя – Суперменом), інші на їхньому фоні виглядають досить нетипово і прогресивно. Наприклад, Саманта є чудовим прикладом сингла (з англ. – самотній), не прагнучи мати одного постійного партнера: «Для дружби є жінки, з чоловіками можна просто гарно проводити час», – вважала Саманта. Через засилля так званих «руських мелодрам» на тогочасному телебаченні з типовими мізогінніми наративами про справжнє жіноче щастя та стражденний шлях до нього, – «Секс і місто» є чи не найпрогресивнішою перевагою. Він став успішним та популярним серед широких мас глядачів, що дало змогу серіалу

стати рупором західних прогресивних ідей на теренах України нульових. Серіал зайняв свою нішу і не мав конкурентів, що мали такі ж рейтинги та охоплення глядачів. Саме це дозволило глядачам черпати базову інформацію про усі вищезгадані теми, що піднімались в серіалі. Можна сказати, що в деякому сенсі «Секс і місто» став науково-популярним посібником зі статевого виховання не лише підлітків, а й дорослих та сформованих глядачів, хоча першопочатково такої цілі він не мав. Це зумовлено соціально-культурною ситуацією кінця 1990-х – початку 2000-х років, коли необхідної просвітницької літератури або інших матеріалів прогресивного змісту не було в достатній кількості у вільному доступі, у школі був хіба куций курс «Основ здоров'я», що не мав достатнього базису інформації, а доступ до Інтернету мав дуже малий відсоток населення. Тим більше, цій ситуації передувала кількадесятилітня політика тоталітарної держави, яку можна охарактеризувати цитатою: «У СРСР сексу немає». Також, гомосексуальність була криміналізована, а сексуальність взагалі контролювалась державою, адже особливність тоталітарних держав в тому, що хто має владу – має і вплив на всі аспекти життя інших. Поки у всьому світі боролись за Сексуальну революцію, рівні права та доступність інформації – у Радянському Союзі формувалась, підтримувалась і пропагувалась «просвітницька стагнація». Через це після розвалу СРСР населення не було готове до масивного обвалу раніше забороненого контенту інтимного/еротичного/порнографічного характеру. Секс з'явився, розуміння що це і як з ним поводитись – ні. Відчутний відсутність тоталітарного контролю зумовив спалах венеричних хвороб, підліткових та незапланованих вагітностей та підпільних абортів. З часом ситуація почала трохи налагоджуватись, але дуже повільно і непевно. Саме тому поява в етері серіалу «Секс і місто» дала певний поштовх в змінах свідомостей щодо сексуальності, фемінізму тощо. Виник феномен, коли розважальний сітком став науково-пізнавальним шоу. Звичайно, якщо розглядати серіал через феміністичну оптику станом на 2021 рік, то ми бачимо багато недоліків (карикатурність представників негетеросексуальних орієнтацій, шлюб як єдиновірне майбутнє для жінки, спекуляція на темах моногамності/полігамності, лукізм та сексуалізація жінки, майже повна відсутність людей кольору та різних ідентичностей), проте в контексті початку нульових – ми маємо унікальний продукт масової культури, що чітко в межах допустимої коректності транслює сучасні погляди та тези, що

для тогочасної України були ковтком свіжого повітря та поштовхом для багатьох жінок змінити свої погляди на, здавалося б, типові та буденні речі. Важливим є той аспект, що при перекладі на українську серіал не піддавався цензурі або некоректного перекладу тих тем, які могли б здаватись занадто відвертими, вульгарними або розпусними. Тому протягом серіалу ми можемо зустріти, наприклад, діалоги про різноманітні сексуальні практики, їхні завуальовані назви, вирішення проблем, що можуть виникати через них. Такий собі кишеньковий довідник з питань сексуального задоволення. Не вирізались та не піддавались цензурі також сцени відвертого характеру, або сцени, де героїні постають голими, тому глядачі можуть побачити наочно те, про що говорять героїні у своїх діалогах.

Рис. 1. Керрі Бредшоу за технікою від «Apple»

Серіал мав не абиякий успіх як за океаном, так і у нас. Адаптований переклад на замовлення телеканалу «1+1», новий формат та сюжет, яскраві головні героїні – все це сприяло популярності та досить високим рейтингам сіткому в Україні, не дивлячись на те, що він виходив в етер не у «прайм тайм». Одразу після виходу дебютних серій кінокритики в цілому позитивно відгукувались про серіал: такий ефект був досягнутий насамперед через те, що головними героїнями були не стандартні вісімнадцятирічні ситкомські героїні,

а жінки, яким «трохи за тридцять», з їхнім насиченим та активним життям. Окрім цього, серіал став першим, що отримав премію «Еммі» та надихнув на розвиток у жіночого жанру літератури «чик-літ». Взагалі, серіал знято з мотивом однойменної автобіографічної книги Кеднес Бушнел, що принесло їй всесвітню славу та поштовх до написання ще не однієї книги про життя Кері Бредшоу та її подруг.

У 2011 році «КМБукс» видало «Щоденники Кері» (український переклад), що також мало успіх на українському ринку. Неабияку славу також отримали безліч кав'ярень, клубів та інших закладів, що згадувались у серіалах. Зараз навіть організовані екскурсії, що відтворюють в маршруті локації, які були згадані у серіалі. Оскільки важливим аспектом серіалу є мода, то модні будинки також мають завдячувати своїй нинішній популярності саме сіткому «Секс і місто», наприклад, Manolo Blahnik, адже взуття саме від цього модельєра обожнювали героїні. Компанія «Apple» теж відзначилась у серіалі: за ноутбуком саме цієї компанії протягом усіх сезонів працювала головна героїня Бредшоу. Існує думка, що саме через цей серіал дизайнери фірми перевернули логотип на ноутбучі. Також серіал потрапив до багатьох списків кращих шоу, наприклад, списки журналів «Entertainment Weekly» і «Time».

Література:

1. Денисова А. Серіал як культурне і субкультурне явлення *Аналитика культурологии*. 2012. № 3. С. 54-56.
2. Ландяк О. Практики конструювання гендерної ідентичності в телесеріалах / О.М. Ландяк *Вісник Національного технічного університету «Харківський політехнічний інститут»*: збірн. наук. праць. Тематичний випуск: Філософія. Харків: НТУ «ХПІ». 2009. № 9. С. 44-52.
3. Петрушевич М. Сучасні інтерпретації чоловічої сексуальності. *Гендерна освіта – ресурс розвитку паритетної демократії*: зб. мат. міжн. наук.-практ. конф. Київ, 2011. С. 472-276. URL: http://www.gender.org.ua/images/lib/tezy_ternopil_2011.pdf#page=473.
4. Тур місцями зйомок серіалу «Секс і місто». URL: <https://onlocationtours.com/new-york-tv-and-movie-tours/sex-and-the-city-hotspots-tour/>.